

YU ISSN 0027-8084  
UKD 808.61/.62

**ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ**

---

# **НАШ ЈЕЗИК**

**XXX/1—5**

БЕОГРАД  
1995—1996

# НАШ ЈЕЗИК

Књига XXX (нова серија)

Св. 1-5 (1995-1996.)

## САДРЖАЈ

### С п о м е н и

Ђуро Даничић (Поводом 170. годишњице рођења) (ДРАГО ЂУПИЋ)

Прилози граматичкој и нормативној обради  
српског језика

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| Недеклинабилне именице у српском језику<br>(МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ) . . . . .    | 15 |
| О употреби глагола <i>требати</i> (СРЕТО ТАНАСИЋ) . . . . .                | 44 |
| Страни лексички елементи и ћирилично писмо (ЕГОН ФЕКЕТЕ) . . . . .         | 53 |
| Коса црта (/) као интерпункцијски знак<br>(МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ) . . . . . | 63 |

### Л е к с и к о л о г и ј а и л е к с и к а

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Нормативност и лексичко нормирање у дескриптивној лексикографији (СТАНА РИСТИЋ) . . . . . | 67 |
| О структури и семантици деривата (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК) . . . . .                         | 76 |
| Један експанзивни тип нових именичких сложеница (МИРОСЛАВ<br>НИКОЛИЋ) . . . . .           | 82 |
| Значење придева са префиксом <i>не-</i> (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ) . . . . .                        | 88 |
| Новозабележена народна имена гљива (ИБРАХИМ ХАЏИЋ) . . . . .                              | 96 |

### О п ш т а п и т а њ а к њ и ж е в н о г ј е з и к а

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Стилистика на српском језичком подручју – кратак историјски<br>преглед – (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ) . . . . .    | 109 |
| „Београдски стил” — преломни период у развоју српског стан-<br>дардног језика (ВЛАДО ЂУКАНОВИЋ) . . . . . | 122 |
| О правописној норми у српској језичкој култури<br>(МИТАР ПЕШИКАН) . . . . .                               | 133 |

### Б и б л и о г р а ф и ј а

|                                                                                               |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Садржај часописа чији је издавач (или суиздавач) Институт за срп-<br>ски језик САНУ . . . . . | 149 |
| Наш језик (књ. XXVI-XXX) . . . . .                                                            | 149 |
| Јужнословенски филолог (књ. XXXI-LI) . . . . .                                                | 156 |
| Српски дијалектолошки зборник (књ. I-XLI) . . . . .                                           | 180 |

Ибрахим Хаџић  
(Београд)

## НОВОЗАБЕЛЕЖЕНА НАРОДНА ИМЕНА ГЉИВА

У овом тексту се разматра проблематика српских народних имена гљива и даје њихова етимологија. Језичку грађу прикупио је и обрадио књижевник, миколог-аматер, коме је ова област веома блиска. Први пут су превазиђени проблеми детерминације врста, па су имена веродостојна и прецизно је наведен крај у коме се користе. Ова језичка грађа на посредан начин открива слабо познавање гљива у народу, као и занемарљиву употребу у исхрани у појединим крајевима Србије и Црне Горе.

Гљиве су једна од најраспрострањенијих живих врста на Земљи. Све до XVIII века сврставане су у биљке, међутим каснија научна истраживања доказала су да се гљиве налазе на размеђи биљака и животиња. Данас се све чешће чује предлог да би царствима *флоре* и *фауне* требало придодати царство *фунга*.

По грађи тела гљиве се деле на ниже и више. По начину формирања спора на *ascomycetes* и *basidiomycetes*, а по величини плодносног тела на *micromycetes* и *macro-mycetes*. Гљива на Земљи има преко сто хиљада врста. Од тога у *macro-mycetes* спада тек петнаестак хиљада, а од њих, на теренима данашње Југославије, рачуна се, расте две до три хиљаде врста.

У седмогодишњем аматерском изучавању самониклих гљива ретко сам сретао особе које разликују више од десет врста, а још ређе оне које у исхрани користе више од три до четири врсте. Запазио сам да уместо малобројних заједничких имена за поједине гљиве, свако село има неки свој назив. Разговор с берачима са терена, без „доказа“ у рукама, или знања научног имена, тешко се може привести крају, и ретко има за резултат прецизну детерминацију гљива.

Да бих барем донекле попунио празнину која у овој области влада, а како ме и као писца интересује феномен језика, одлучио сам се за прикупљање народних имена. Најчешће сам разговарао са људима на „терену“ или сам записивао називе које су ми саопшта-

вали проверени гљивари. Тако сам дошао до стотинак миконима, који су или записани у специјализованим речницима, првенствено у *Ботаничком речнику* Драгутина Симоновића (али без података о крају где се појам користи), или се сада први пут публикују.

На српском језику још није написан ниједан приручник о самониклим гљивама (изузимајући два универзитетска уџбеника који представљају увод у микологију Р. Мариновића и М. Мунтањола-Цветковићеве). Такви приручници за сакупљаче до сада су стизали из Словеније или Хрватске и са собом доносили гљиварску терминологију коју су читаоци усвајали не разумевајући шта поједини појмови и имена значе. Једном сам у лето 1993. године у Бољчинској шуми срео српског класика песника који ми је показао своју корпу са гљивама и рекао: „Убрао сам опекастог дједа, а ципице још нисам пронашао“.

У нашем језику још није направљен стандардизовани речник гљиварских термина и назива гљива. У оскудним писаним изворима делови гљива и гљиве исте врсте имају различита имена. Такви примери могу се наћи у новинским чланцима, уџбеницима за биологију за основне и средње школе, медицинским публикацијама, службеним гласницима који регулишу употребу јестивих врста гљива, куварима итд. Многа имена су преузета из хрватске и словеначке миколошке литературе и већ су у великој мери одомаћена на нашем простору.

Дакле, најчешћи назив у српском језику за више гљиве су *губе*, *гљиве* и *печурке*. (За ниже гљиве, *плесни*, многи у народу и не знају да су гљиве). Под губама се подразумевају труд-гљиве (из реда *Poriales*, пре свега *Fomes fomentarius*, *Fomitopsis pinicola*, *Piptoporus betulinum*, *Phellinus ignarius* итд.). То су оне врсте гљива које расту на живом или обореном дрвећу и које су се некада користиле (уз кремен и огњило) за паљење ватре. Петар Скок у *Етимологијском рјечнику хрватскога или српскога језика* сматра да је *труд* прасловенска реч и значи *губа*, у значењу *гљилоћа*. Узимајући у обзир ову одредницу — могуће је да је *гљива* метонимија придева *гљила* = болест дрвета, гљива као краста или гљива као болесна израслина.

Погледајмо како се у руском језику тумаче општи појмови за гљиве који имају заједничке прасловенске корене. По А. Шчербаковој, у руском језику најстарији назив за гљиве је *губа*. У примеру архаичне реченице „губы ломать“ (ићи у гљиве), како је забележено у Даљевом *Великом речнику руског језика*, види се ово значење. И данас се овај архаизам може срести у неким крајевима Русије, мада је, у суштини, у народу сачуван само за труд-гљиве (овај стари израз подударан је са значењем у скоро свим словенским језицима). Велика тела тих гљива које расту на дрвећу у народу се зову „губкы“ и „губы“. Тек касније се у руском језику уместо губы јавља реч *грибы*, која има празначење грба (у давна времена брда су се звала

„гryби“ и „горбы“). Данас се голуб с грбом на носу у руском језику зове „грибастый голубь“.

И у другим словенским језицима општи назив за гљиве сродан је руском и нашем. Рецимо: Украјинци кажу губы и гљиве, Пољаци *grzyby*, Чеси *houby*, Словаци *huby*, Словенци *gobe*, Хрвати *gube* и *gljive*, Бугари *гби*, Македонци *габи*, горњолужички Срби *hriby*. Пољаци за гљиву *Fomes* кажу *hubiak*, а Чеси и Словаци за вргањ *hrib*. Данас у источној Србији (око Бабушнице) кажу када иду у гљиве „идемо у губе“. Распрострањеност овог појма у свим словенским језицима упућује на два закључка. Прво, употреба истог појма говори, ако се ослонимо на тзв. језичку археологију, да су сви Словени још у прапостојбини формирали ову реч и понели је са собом на данашње територије које насељавају, и друго, они су још у том периоду познавали гљиве и поједине врсте користили за исхрану, а друге за подлагање ватре (као што су труд-гљиве).

У руском језику постоји више презимена која су изведена из именице *гриб*. Познато је презиме Грибоједов (= који једе гљиве, гљивоједац). У нашем језику знамо за презимена Гљивар и Гљива.

Појам гљива у српском језику обухвата све врсте гљива, осим оних тврдых копитастих које расту на дрвећу, а које се у науци сврставају у фамилију *Poraceae*.

Печурком у Србији и Црној Гори градско становништво данас најчешће назива *Agaricus bisporus* — индустријски произведени шампињон. На селу, у већини случајева, печурком називају све врсте гљива или најчешће рудњачу — *Agaricus campestris*. У Македонији су све пољске гљиве печурке, а у Хрватској искључиво шампињони, односно све врсте *Agaricusa*. У руском језику, У Даљевом *Речнику*, записан је појам *печерица* (гриб шампињон — *Agaricus campestris*) и *печура* (гриб боровик — вргањ, *Boletus edulis*). Украјинци имају појам *печарка* и *печериця*. Пољаци, такође кажу *pieczarka*, Чеси *pečarka*, Словаци *pečarka*, и сви овај појам користе као општи назив за све врсте *Agaricusa*. Појам печурка етимолошки није објашњен. Могуће је да има везе са јестивошћу, с нечим што је на ватри печено.

У нашем језику нема много пословица и идиома који се односе на гљиве. Најчешће се, и за сваку прилику, цитира пословица: „Расте као печурке после кише“, или загонетка: „Шта је то: расте у горици на једној ножици?“ Губа се помиње у неколико народних епских песама, као и у *Горском вијешћу*: „истерати губу из торина“. У рожајском крају стари људи често кажу „Напала га болест као губешка дрво“, или, када хоће да се искаже усхићење богатим родом шумског или питомог воћа, каже се: „Родило, па се огубало!“. Исто то, али мало другачије, Вук је записао: „Родило као губа“. У Београду је козметичарка рекла једној дами у годинама, којој је скидала брадавице с лица: „На старом пању и печурке расту“. За-

нимљива је и једна изрека пуна злобе: „Све су гљиве јестиве, а неке само једанпут“.

### Народна имена гљива

Да би се лакше схватио начин разматрања ове етно-лингво-миколошке грађе, она је дата по следећем систему: 1. локализам, 2. официјелно научно име, 3. место где се локализам користи, 4. најчешћи назив међу српским гљиварима (али без улажења у то да ли је име преузето из хрватске миколошке литературе или је српски миконим), 5. етимолошко тумачење локализма.

**Баздибазда** — *Phallus impudicus* — Ибарац код Рожаја. — Ова необична гљива у облику мушког полног уда расте из једног округлог „јајета“ које се налази плитко испод површине земље. Широко је распрострањена у свим нашим крајевима, како на планинама тако и у низинама. Мештани приградског рожајског насеља Ибарац зову је баздибазда, јер капица, односно шиљати врх гљиве, има изузетно непријатан мирис, који се може осетити и на десетак метара удаљености. Дакле, ова гљива базди. Реч је о комбинацији: базди — базда, тј. смрдисмрда. У рожајском крају се пева лирска љубавна песма у којој се понављају исте речи као „шећер Шећо“ да би се подвукле основне особине личности. Гљива је у литератури позната под именом *стришак*.

**Баштњача** — *Agaricus campestris* — Манастир Ћелије (Градац). — Гљива *рудњача*, или тачније речено печурка (шампињон), расте и по баштама, па отуда овај назив.

**Бела** — *Lactarius piperatus* — Ваљево. — *Папрењача* је беле боје и припада фамилији гљива млечница које на прелому испуштају бело млеко.

**Бесхлебара** — *Lactarius volemus* — Ужичка Пожега. — Бесхлебара припада млечницама. Када се гљива пререже или преломи, из ње цури млеко крем беле боје. Може да се једе пресна, чак и без хлеба. Општеприхваћени назив за бесхлебару је *преснац*.

**Бијела гљива** — *Lactarius piperatus* — Кладањ. — У овом синониму подвлачи се бела боја *папрењаче*.

**Боровача** — *Lactarius deliciosus* — Косјерић, Тометино Поље (Дивчибаре). — Често се у народу имена појединих врста гљива дају по месту раста. Боровача најчешће расте међу боровима. Општеприхваћени назив за ову гљиву је *рујица*.

**Велурски пањевчица** — *Flammulina velutipes* — у употреби међу сакупљачима гљива у Београду. — Гљива зимска пањевчица расте од касне јесени до раног пролећа на пањевима и живом дрвећу листача. Њена дршчица је густо обрасла браонкастим длачицама па неодољиво подсећа на велур. Устаљено име за њу је *баршунаста пањевчица*. Назив долази из хрватске миколошке литературе.

*Вилин каранфилић* — *Marasmius oreades* — у употреби међу гљиварима у Београду. — Гљива расте на ливадама у „мистичним“ круговима који су у народу познати као вилина кола. Њено распрострањено име је *вилин клинчац* и долази из хрватске миколошке литературе. Међутим, код нас клинчац асоцира на ексер, клинац.

*Вотњачара* — *Entoloma clypeatum* — Љештанско код Бајине Баште. — Општепознати назив за ову гљиву је *шљивовача*. Она најчешће расте међу шљивама, али и међу осталим коштичавим воћкама.

*Воћњачара* — *Entoloma clypeatum* — околина Ваљева. — *шљивовача*.

*Вруштавац* — *Cantharellus cibarius* — околина Уба. — Нејасан је овај синоним за познату *лисичарку*. Врушт је гундељ, врушт је врста вишње, а лисичарка нема ни са једним ни са другим нарочите сличности. Можда мало „вруска“ кад се једе.

*Гађуша* — *Amanita caesarea* — Трешњевица код Ариља. — Лепа, цењена гљива *благва*, „храна богова“, како су је звали у старом Риму, има на дну дршке изузетно богату белу врећу, волву, која очигледно подсећа на гађе, па отуда гађуша.

*Грабовача* — *Leccinum griseum* — Ваљево. — Ова вргањевка позната је под именом *грабов дед* и најчешће расте испод грабова.

*Грабовача* — *Russula virescens* — Фрушка гора. — *Голубача* расте на различитим стаништима и под различитим дрвећем. Очигледно је на Фрушкој гори честа под грабовима па је због тога тако зову.

*Губа* — тромеђа Пирот, Ниш, Лесковац. — Све врсте самониклих гљива.

*Губешка* — разни *Porialesi*. — Рожаје. — Под овим именом подразумевају се разне труд-гљиве, *рупичавке* (које имају рупице на доњој страни шешира) или *копитњаци* (који расту конзолоасто на дрвећу и подсећају на коњска копита).

*Губица* — разни *Porialesi* — Парез и шири регион Бањана. — Пре свега, под овим именом подразумевају се разне гљиве *трудо*ви (рупичавке, копитњаци) који расту на дрвећу. Ово име забележено је у Симоновићевом *Ботаничком речнику* (записао га Б. Шулек).\*

*Гуђњача* — *Macrolepiota procera* — околина Ваљева. — Познато је да се овим именом зове више врста гљива. Међутим, *сунчаница* је

---

\* Звездицом је обележено име гљиве која је већ записана у „Ботаничком речнику“ Драгутина Симоновића (Научно дело, САНУ, Београд 1959), али где нема потпуних података о крају где се појам користи. Сматрам да ово није од мале важности за истраживаче царства фунга.

Овом приликом захваљујем колегама гљиварима на пруженим информацијама, пре свега Милошу Каљевићу, Миши Вујошвићу и књижевницима Петру Цветковићу и Милосаву Тешићу.

ово име добила због особене дугачке и шарене дршке која подсећа на гују (змију).

*Гујара* — *Coprinus comatus* — Љештанско код Бајине Баште. — Под овим именом у Симоновићевом *Ботаничком речнику* помиње се летњи вргањ (*Boletus edulis*), међутим у Љештанском под гујаром подразумевају велику *гнојиштарку*, која расте на ђубришту и делује застрашујуће — као гуја. Особа која ми је казала ово име (а која је из Љештанског) када је угледала слику велике гнојиштарке, једне од најбољих гљива, стресла се и рекла: „Ух, она је страшна! Отровна је!“

*Гука* — разни *Poriales* — Љештанско код Бајине Баште. — Још један занимљив синоним за *труд-гљиве* (рупичавке, копитарке), јер се под гуком у народној медицини подразумева израслина на људском или животињском телу, а у Рожајама се овим именом зову заушке: „Добио је гуке“, каже се. Једном речи име гука говори о јасном језичком празначењу — болесном стању човека или дрвета.

*Дебела* — *Boletus edulis* — околина Ваљева. — Вргањи су обично робусне, дебеле гљиве, а такав је и *летњи вргањ*.

*Дивљи вргањ* — *Boletus erythorpus* — Рожаје. — У народу све оно што нема комерцијалну вредност називају дивљим, па је такав случај и са *зелењачом*, вргањем који се не откупљује. Његово месо, када се пререже, позелени.

*Ђурђача* — *Tricholoma georgii* — Велико Бољинце код Бабушнице. — Уобичајени назив за ову гљиву је *ђурђевача*. Она се јавља око Ђурђевдана.

*Ђурђевка* — *Tricholoma georgii* — Љештанско код Бајине Баште. — Овај назив за ђурђевачу записан је у Симоновићевом *Речнику* (забележио Ј. Јанда).\*

*Жмирак* — *Morchella esculenta* — Грижица код Рожаја. — Изузетно цењена гљива *сирчак* има неколико синонима, а необичан и сликовит је жмирак, локализам који значи говеђи чварак. Смрчки имају карактеристичну изувијану капицу са јамицама.

*Жујкица* — *Cantharellus cibarius* — Тара. — У овом деминутиву за *лисичарку* садржано је много љубави, тепања, при чему је жута боја истакнута у први план.

*Жугуља* — *Cantharellus cibarius* — Пауне код Ваљева. — Овај синоним за *лисичарку* забележен је у *Ботаничком речнику* Драгутина Симоновића (записао га М. Мојо).\* Иначе, лисичарке су жуте, па отуда придевска именица жугуља.

*Зека* — *Russula cyanoxantha* и *Russula virescens* — околина Ваљева. — Зеленкаста боја две гљиве (познате под именима *љубичасто-зеленкаста красница* и *голубача*) довољан су разлог да их народ на-



зове зека. Међутим, назив треба задржати за прву гљиву, а другу треба звати голубача због голубије боје.

*Илињача* — *Amanita caesarea* — Мионица. — *Благва* обично почиње да се јавља у време летњих врућина. Честа је око Илиндана (2. август).

*Јајњача* — *Amanita caesarea* — околина Уба. — *Благва* израста из једног јајета, тј. гљива је у најранијем стадијуму прекривена опном (*velum universale*) која подсећа на љуску јајета. Месо јајњаче је жуто као жуманце.

*Јајцара* — *Amanita caesarea* — Крушевац. — Још један синоним за *благву*, указује на сличност с јајетом.

*Јарчић* — *Coprinus comatus* — Тара. — Млада *велика гнојиштарка* са белим шеширићем подсећа на јарића.

*Јастребача* — *Coprinus comatus* — Прогар у Срему. — *Велика гнојиштарка* има кратак живот. Већ после неколико сати почиње да труне. Процес распадања почиње од руба шеширића према врху. У распадању мења боју од розикасте до црне. Када се шеширић прошара и рашири, подсећа на јастреба. Ово име сам записао од седамдесетогодишњег становника сремског села Прогар, а који је још као младић у овај крај дошао из села Ба код Љига.

*Јесенка* — *Agaricus campestris* — околина Бијељине. — *Рудњача* најчешће расте у јесен и отуда овај назив јесенка.

*Кајсијевача* — *Cantharellus cibarius* — Фрушка гора. — *Лисичарку* налазимо под именом *кајсијача* у Ботаничком речнику Драгутина Симоновића (записао М. Мојо).\* *Лисичарка* има боју кајсије.

*Калуђерка* — *Coprinus comatus* — Ужичка Пожега. — *Бела велика гнојиштарка* у поодмаклом стадијуму распадања поприма црну боју, па подсећа на црну калуђерску ризу. Гљиву под овим именом налазимо у *Ботаничком речнику* Драгутина Симоновића.\*

*Камењарка* — *Tricholoma georgii* — Мравинци код Ваљева. — Нема разлога да *Ђурђевача* носи ово име јер обично расте на ивицама шума и у шуми, али могуће је да на овој локацији расте у неком камењару па је због тога народ тако назвао. Такође је могуће да, пошто расте у круговима, подсећа на хрпу камења у трави.

*Кождара* — *Lactarius vellereus* — Тометино Поље (Дивчибаре). — Ова гљива има дебелу кожицу. Општепознати назив је *руњавка*.

*Коштунац* — *Agaricus campestris* — Пива. — *Рудњача* можда белом бојом подсећа на кост, али не и тврдоћом.

*Лажни смрчак* — *Phallus impudicus* — Годовик код Ужичке Пожеге. — Гљива *стршак* има сличности са смрчком, само смрчак не смрди и не јавља се током целог лета и јесени.

*Лисичац* — *Cantharellus cibarius* — Јастребац. — Један од синонима за *лисичарку*. Гљива има лисичју, риђу боју.

*Лојница* — *Suillus granulatus* — по једном берачу гљива у Степином гају у Београду. — Вргањевка *овчарка* прекривена је слузастом, лојастом кожицом.

*Лонче* — *Amanita caesarea* — Банија. — *Благву* зову лонче због велике врећице, волве, на дну дршке.

*Љутица* — *Lactarius piperatus* — Бабушница, Лесковац, Лебане, Медвеђа. — Под овим синонимом млечницу *папрењачу* налазимо у *Ботаничком речнику* Драгутина Симоновића у подручју Врање — Власина (записао М. Симић 1861 — 1929).\*

*Медведара* — *Boletus edulis* — Тара, Рудник, Ваљево. — Тврди се да вргање (па и *летњи вргањ*) радо једу медведи, па отуда назив медведара. Овај синоним наводи у *Ботаничком речнику* Драгутин Симоновић (забележио М. Мојо).\*

*Међедара* — *Boletus edulis* — Љештанско код Бајине Баште. — *Летњи вргањ*.

*Медњача* — *Armillariella mellea* — у употреби међу гљиварима у Београду. — Гљива је позната под именом *медењача* и *пуза* јер има боју меда и „пузи“ уз дрво.

*Млекњача* — *Lactarius piperatus* — Трешњевица код Ариља. — Гљива *папрењача* испушта изузетно љуто крем бело млеко.

*Ован* — *Boletus edulis* — Масуровци код Бабушнице. — *Летњи вргањ* с карактеристичним робусним шеширом подсећа на овна, бар тако кажу берачи гљива у Масуровцима.

*Орловача* — *Macrolepiota procera* — Љештанско код Бајине Баште. — Дивни браонкасти, љуспичасти, велики шешир гљиве *супчанице* подсећа на орла који је слетео на земљу. Занимљиво је напоменути да Пољаци у околини Кракова ову гљиву зову *кања*, а то је птица мишар (*Buteo buteo*).

*Пањевача* — *Pleurotus ostreatus* — Тара. — *Буковача* најчешће расте на пањевима.

*Пањура* — *Agrocybe aegerita* — Гроцка. — *Јаблановача* најчешће расте на пањевима.

*Петлић* — *Entoloma clypeatum* — околина Ужица. — *Шљивовача* је руменкасте боје, а у једном периоду живота шеширић распуца па гљива подсећа на крсту петлића.

*Петровка* — *Lactarius piperatus* — Трешњевица код Ариља. — *Папрењача* се јавља од јуна месеца. Очигледно у овом крају почиње да расте око Петровдана (12. јули).

*Погачара* — *Lactarius volemus* — Тара. — Млечница гљива *преснац* тешко да личи на погачу, али је можда неке укусна као погача.

*Погачарка* — *Lactarius volemus* — Љештанско код Бајине Баште. — *Преснац*.

*Попадија* — *Amanita caesarea* — Трешњевица код Ариља. — *Благва* с белим прстеном (који личи на сукњу) и наранџастим шеширићем (који је попут повезаче), можда подсећа на лепо одевену попадију.

*Попова јајца* — *Bovista plumbea* — Стара планина. — Шљиви назив за мале, беле, округле *пухаре*.

*Поповача* — *Amanita caesarea* — Рудник. — Белонаранџаста *благва* тешко да има неке сличности са поповима, али можда је на Руднику попови радо једу.

*Продављача* — *Boletus edulis* — Брајковац код Лазаревца. — У последње време велики број људи сакупља и продаје гљиве. Народ је *летњи вргањ* (и друге племените вргање) једноставно назвао *продављача* јер их продаје. Име *продављача* није старије од 1985. године.

*Продајка* — *Boletus edulis* — Ужичка Пожега, Горња Добриња, Мионица. — И овај синоним за *летњи вргањ* има веза са продајом.

*Прстенка* — *Macrolepiota procera* — Тара. — На високој дршци *сунчанице* постоји изражен, помичан прстен.

*Прстенка* — *Amanita rubescens* — Љештанско код Бајине Баште. — Овај синоним за *бисерку* има веза са веома уочљивим прстеном на дршци гљиве.

*Прстењача* — *Amanita rubescens* — Ваљево. — *Бисерка*.

*Прстићи* — *Ramaria flava* — Кладањ. — Овај назив покрива бројне *Clavariе* (коралке), или како се у хрватској миколошкој литератури зову *цапице*. Назив налазимо у *Ботаничком речнику* Драгутина Симоновића (забележио Б. Шулек).\* Гљива подсећа на корале, на прстиће.

*Пуваја* — *Bovista plumbea* и разни *Lycoperdoni* — Тометино Поље (Дивчибаре) и село Годовик код Ужичке Пожеге. — *Пухара*, бела округла гљива која када сазри испушта, „испувава“ црни прашак.

*Пурак* — *Bovista plumbea* — Тара. — *Пухара*.

*Пуф* — *Bovista plumbea* — село Прибој код Лесковца и шира околина овог региона. — Овај синоним за *пухару* забележен је у Симоновићевом *Ботаничком речнику* као пuffedка (записао М. Симић).\*

*Пух* — *Bovista plumbea* — село Прибој код Лесковца и шира околина овог региона. — И овај синоним за *пухару* забележен је у Симоновићевом *Ботаничком речнику* (записао Ж. Јуришић).\*

*Пухор* — *Bovista plumbea* — село Прибој код Лесковца и шира околина овог региона. — *Пухара*.

*Пшкало* — *Bovista plumbea* — Масуровци код Бабушнице. — *Пухара*.

*Реднуша* — *Tricholoma georgii* — Тара. — Гљива *хурђевача* расте у круговима, редовима, па отуда и њено име.

*Редуша* — *Agaricus campestris* — околина Ужица, Златибор. — Гљива *рудњача* обично расте на ливадама у круговима, редовима. У јесен 1994. године брао сам печурке на ливади поред Остојића пута (Тометино Поље на Дивчибарама). Наишла је старија жена и питала ме шта то берем. — Печурке — одговорио сам. — Не ваљају, баци их — саветовала ме је. — Како их ви зовете? — питао сам. — Редуше! Оне расту у вилиним круговима. Ми их због тога не једемо. Баци их и ти.

*Редуша* — *Tricholoma georgii* — Тара. — *Хурђевача* најчешће расте у круговима. Некада се јавља и у редовима. Овај синоним наводи Драгутин Симоновић у *Ботаничком речнику*.\*

*Рубињача* — *Amanita caesarea* — Велика Моштаница код Београда. — Могуће је да неком наранџаста боја *благве* личи на боју рубина.

*Рудњача* — *Amanita caesarea* — Западна Србија, Сушица поред Ваљева. — *Благва* се црвени као зора кад заруди.

*Рудишњача* — *Amanita caesarea* — Брајковац код Лазареваца. — *Рудњача* је печурка листићарка чији су листићи у младости розикасти, који се руде.

*Рујкица* — *Lactarius deliciosus* — Тара. — Рујкица није ништа друго него деминутив за општепознато име *рујница*.

*Сивке* — цео род *Russula*, које у Хрватској зову краснице (придев је изведен из латинског *russus*, што значи црвен, румен). — Међу *красницама* велики је број сивих, а не црвених гљива. У страној миколошкој литератури овај се род најчешће зове голубаче, али с обзиром да се у нас користи појам сивке, било би добро да ово име буде прихваћено за цео род ових лепих, живописних гљива.

*Силовина* — *Phallus impudicus* — Буковица код Рожаја. — Овај синоним за *стришак* одомаћен је у селу Буковица код Рожаја. Ову гљиву дају младим биковима да сексуално ојачају, да добију силу. Очигледно се гљиви приписује афродизијачка, симпатичка моћ.

*Скрипац* — *Polyporus squamosus* — Масуровци код Бабушнице. — Гљива *шкрипавац* скрипи (шкрипи) када се реже ножем. Овај синоним записан је у листу *Јавор*, како наводи Драгутин Симоновић у *Ботаничком речнику*.\*

*Соколови јагањци* — *Boletus edulis* — на планини Плани код Црне Траве. — Народ у овом крају верује да *вргањи* својом величином соколовима личе на јагањце.

*Соколчићи* — *Boletus edulis* — на планини Плани код Црне Траве. — *Вргањи*.

*Сридаћ* — *Macrolepota procera* — Брајковац код Лазаревца, Масуровци код Бабушнице. — *Сунчаница* својим живописним изгледом, дугачком и љускастом дршком и белобраонкастим шеширићем подсећа на срндаћа. Синоним је записан у листу *Јавор*, како наводи Драгутин Симоновић у *Ботаничком речнику*.\*

*Сухогриз* — *Lactarius volemus* — Кладањ. — Гљива *преснац* може сува да се једе, гризе.

*Топ* — *Boletus edulis* — Романија. — Гљива *летњи вргањ* својом масивном дршком подсећа на топовску цев.

*Торњача* — *Macrolepota procera* — Љештанско код Бајине Баште. — *Сунчаницу* у овом крају тако називају јер расте поред торова. Но, ливаде нису баш карактеристична станишта за ову врсту. Гљива углавном расте на пропланцима у шумама, али налазио сам је и усред оранице (Тометино Поље на Дивчибарама).

*Ћурјара* — *Macrolepota procera* — село Бељин код Обреновца. — Занимљиво је истаћи да у овом селу постоје два синонима за ову гљиву, и то један у једном крају села (ћурјара), и други у супротном крају села (шмркавац). *Сунчаница* на високој љускастој дршци и са пегавим шеширом подсећа на ћурку.

*Фудњача* — *Lycoperdon giganteum* — по берачу гљива из Манастирске шуме код манастира Раковица у Београду. Име је забележено у листу „Политика“ септембра 1936. године. Овај необичан назив за округлу *велику пухару* вероватно је дат због сличности са фудбалском лоптом.

*Хлебара* — *Lactarius volemus* — Тара. — *Преснац* се може јести свеж као хлеб.

*Целогриз* — *Lactarius volemus* — Масуровци код Бабушнице. — *Преснац* се може гристи, јести свеж.

*Чавурка* — млад и још неоформљен вргањ *Boletus edulis* — Валево. — У раном стадијуму *летњи вргањ* личи на чауру.

*Челадинка* — *Entoloma clupeatum* — Масуровци и Велики Боњевци код Бабушнице. — Овај назив као да има везе са чељадетом, међутим не знам зашто би *шљивовача* била то. Могуће је да је у овом називу потенциран њен гастрономски квалитет, па хоће да се каже да је добра и за чељад (децу). Вероватније је да се зове по челама (како у овом крају називају пчеле), јер се гљива јавља у пролеће у шљивицима, дакле међу пчелама. У Симоновићевом *Речнику* помиње се гљива челединка (*Agaricus campestris* — рудњача, коју је забележио Н. Ранојевић).\*

*Чепурка* — *Fomes fomentarius* — Ловница код Рожаја. — Вероватно је овај назив за *груд-гљиву* метонимија од печурка.

*Шмркавац* — *Macrolepiota procera* — Бељин код Обреновца и у околини Бијељине. — Нејасан назив за ову гљиву. *Сунчаница* не шмрца, не слинави.

*Шмрљак* — *Morchella esculenta* — Прогар у Срему. — Шмрљика је покрајинизам за биљку смрдљику. Нејасно је да ли отуда вуче корен овај синоним за *смрчак*. Истина је да смрчак не смрди већ мирише на брашно или сперму. Име сам преузео од седамдесетогодишњака из села Прогар који је у овај крај дошао као младић из села Ба код Љига.

*Шумско пиле* — *Laetiporus sulphureus* — у употреби међу гљиварима у Београду. — Назив из хрватске миколошке литературе *сумпорасти жбунац* или *жути крух* замењен је преводом из енглеског језика (*Roger Filips* — *Chicken of the Woods*). Гљива је жућкасторуменкасте боје, расте на дрвећу и веома је слична пилећем месу.

#### Синоними и хомоними новозабележених народних имена гљива

*Agaricus campestris* (L.) Fr. — *рудњача* — баштњача, јесенка, коштунац, редуша, рудишњача;

*Amanita caesarea* (Scop.: Fr.) Pers.: Schw. — *благва* — гађуша, илињача, јајњача, јајцара, лонче, попадија, поповача, рубињача, рудишњача, рудњача;

*Amanita rubescens* (Pers.: Fr.) S. F. Gray — *бисерка* — прстењача, прстенка;

*Armillariella mellea* (Vahl. in Fl. Dan.: Fr.) Karst. — *медињача* — медњача;

*Agrocybe aegerita* (Brig.) Sing. — *јаблановача* — пањура;

*Boletus edulis* Bul.: Fr. — *вргањ* — дебела, медведара, међедара, ован, продавњача, продајка, соколови јагањци, соколчићи, топ, чавурка;

*Boletus erythropus* (Fr.: Fr.) Pers. — *зелењача* — дивљи вргањ;

*Bovista plumbea* Pers.: Pers. — *пухара* — попова јајца, пуваја, пурак, пшкало, пуф, пух, пухор;

*Cantharellus cibarius* Fr. — *лисичарка* — вруштац, жујкица, жутуља, кајсијача, кајсијевача, лисичац;

*Coprinus comatus* (Mull. in Fl. Dan.: Fr.) S. F. Gray — *велика гнојиштарка* — јарчић, јастребњача, калуђерка, гујара;

*Entoloma clypeatum* (L.: Fr.) Kumm. — *шљивовача* — вотњачара, воћњачара, петлић, челадинка;

*Flammulina velutipes* (Curt.: Fr.) Sing. — *баршунаста пањевчица* — велурска пањевчица, зимска пањевчица;

- Fomes fomentarius* (L.: Fr.) Kickx. — *труд-гљива* — губа, губешка, губина, копитњак, рупичавка, чепурка;
- Lactarius piperatus* (L.: Fr.) S. F. Gray — *папрењача* — бела, бијела гљива, љутица, млекњача, петровка;
- Lactarius deliciosus* Fr. — *рујница* — боровача, рујкица;
- Lactarius volemus* Fr. — *преснац* — бесхлебара, погачара, погачарка, сухогриз, хлебара, целогриз;
- Lactarius vellereus* (Fr.) Fr. — *руњавка* — кожа;ра;
- Lycoperdon giganteum* Batsch: Pers. — велика пухара;
- Leccinum griseum* (Quel.) Sing. — *грабов дед* — грабовача;
- Marasmius oreades* (Bolt.: Fr.) Fr. — *вилин клинчић* — вилин каранфилић;
- Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Sing. — *сунчаница* — гуњача, орловача, прстенка, срндаћ, торњача, ђурјара, шмркавац;
- Morchella esculenta* (Pers.) — *смрчак* — жмирак, шмрљак;
- Phallus impudicus* L.: Pers. — *сгршак* — баздибазда, силовина, лажни смрчак;
- Polyporus squamosus* (Huds.) Fr. — *шкрипавац* — скрипац;
- Pleurotus ostreatus* (Jacq.: Fr.) Kumm. — *буковача* — пањевача; *Ramaria flava* (Schff.: Fr.) Quel. — *коралка* — прстићи;
- Russula virescens* (Schff.: Zant.) Fr. — *голубача*, грабовача;
- Russula cyanoxantha* Schff.: Fr. — *зеленољубичаста красница* — зека;
- Suillus granulatus* (L.: Fr.) O. Kuntze — *овчарка* — лојница;
- Tricholoma georgii* Kuhn & Romagn. — *ђурђевача* — ђурђача, ђурђевка, редуша, реднуша.

## Резюме

Ибрахим Хаџић

## НОВОЗАПИСАННЫЕ НАРОДНЫЕ НАЗВАНИЯ ГРИБОВ

В данной работе рассматривается проблематика сербских народных названий грибов и дается их этимология. Языковой материал собрал и обработал писатель, миколог-любитель, которому эта область очень близка. Впервые превзойдены проблемы детерминации сортов, названия достоверны, с точно определенной областью, в которой используются. Собранный материал посредственно обнаруживает недостаточные знания о грибах в народе и их незначительное использование в питании в некоторых областях Сербии и Черногории.